

Методологічні аспекти дослідження відповідності якісних характеристик товару умовам договору в судовій експертизі

Ольга Холодова

кандидат технічних наук, доцент, судовий експерт (не є працівником державної спеціалізованої установи), м. Дніпро, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8678-3955>, e-mail: kholodova1984@ukr.net

Висвітлено методологічні аспекти дослідження відповідності якісних характеристик товару умовам договору з урахуванням партійності та вибіркового підходу, а також окреслено практичні аспекти, які мають значення для судових експертів. Розглянуто послідовність дій судового експерта-товарознавця під час встановлення можливості користування товаром за призначенням.

Ключові слова: *судова товарознавча експертиза; якість товарів; оцінка якості; партія товару.*

Methodological Aspects of Studying the Compliance of the Quality Characteristics of the Goods with the Terms of the Contract in Forensic Examination

Olga Kholodova

This scientific work highlights the issue of the methodology for studying the compliance of the quality characteristics of goods with the terms of the contract, taking into account partisanship and a selective approach, and also outlines practical aspects that are important for forensic experts, highlighting the sequence of actions of a forensic commodity expert when establishing the possibility of using goods for their intended purpose.

Keywords: *forensic commodity examination; quality of goods; quality assessment; batch of goods.*

У судовій товарознавчій експертизі особливої актуальності набуває питання визначення відповідності якісних характеристик товару умовам договору та можливості користування товаром за цільовим призначенням.

На практиці встановлення такої відповідності або невідповідності нерідко ускладнено низкою чинників, поміж яких важливе місце посідають характеристики партії товару й обґрунтованість обраного розміру вибірки для дослідження. Неправильне визначення меж партії або застосування статистично необґрунтованої вибірки для вибіркового контролю може призвести до хибних висновків експертизи та, як наслідок, до спотворення фактичних обставин справи. Водночас саме судова товарознавча експертиза щодо оцінки якості товару має основне значення як для забезпечення балансу інтересів сторін, так і для формування належної доказової бази в судових процесах.

Окремої уваги потребує питання методологічної узгодженості підходів до відбору зразків та оцінки їх репрезентативності, що безпосередньо впливає на достовірність

результатів дослідження. У цьому контексті важливо зважати як на нормативні вимоги, так і на сучасні підходи до вибіркового контролю якості.

Дуже часто помилково вважають, що судовий експерт-товарознавець переписує результати або лабораторних досліджень, або висновки експерта-матеріалознавця та дає висновок, що встановлені невідповідності унеможливають користування товаром за призначенням. Чи дійсно це так?

Таке твердження є помилковим. Дійсно, товарознавча експертиза не передбачає проведення лабораторних досліджень, лише органолептично досліджує якість товарів, експерт працює часто з вихідними даними, які надає замовник. Але саме судовий експерт-товарознавець має спеціальні знання в галузі стандартизації, управління якості та товарознавства, які дають змогу судовому експертові дослідити чинні стандарти або технічну документацію на продукцію та визначити необхідну регламентовану кількість товарів з певної партії, яку поставляють за договором і результати досліджень показників

якості якої будуть репрезентативними для всієї партії.

Доцільно зазначити, що п. 1.4 розд. І Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5, передбачено, що «*під час проведення експертиз (експертних досліджень) з метою виконання певного експертного завдання експертами застосовуються відповідні методи дослідження, методики проведення судових експертиз, а також нормативно-правові акти та нормативні документи (міжнародні, національні та галузеві стандарти, технічні умови, правила, норми, положення, інструкції, рекомендації, переліки, настановчі документи Держспоживстандарту України), а також чинні республіканські стандарти колишньої УРСР та державні класифікатори, галузеві стандарти та технічні умови колишнього СРСР, науково-технічна, довідкова література, програмні продукти тощо*» [1].

Алгоритм судової товарознавчої експертизи щодо вирішення питання з визначення відповідності якісних характеристик товару умовам договору поставки та встановлення можливості користування товаром за призначенням передбачає кілька етапів, наведених далі.

I етап. Вивчення нормативно та/або технічної документації, якою регламентовано вимоги до якості товару, поставленого за договором, з метою встановлення технічних вимог або показників якості товару, які регламентовано, визначення їхніх значень, методів контролювання та допустимості похибки вимірювань, а також порядку відбирання продукції для перевірки якості.

II етап. Установлення регламентованої чинним стандартом на товар кількості виробів з кожної партії поставленого товару згідно з рознарядкою на постачання товару за договором. Обсяг вибірки регламентовано чинними стандартами, результати досліджень яких необхідно мати для верифікації відповідності або невідповідності партій товару, поставленого за договором, вимогам ДСТУ, ISO, ТС або ТУ на товар (для репрезентативності резуль-

татів дослідження товару під час вибіркового контролю), а також Порядку відбору зразків продукції для визначення її якісних показників та форми акта відбору зразків продукції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31.10.2007 р. № 1280 [1].

III етап. Порівняння результатів лабораторних досліджень наданих на дослідження партій товару, викладених у висновках спеціалістів, протоколах випробувань і висновках експертів, обсягу вибірки, регламентованої ДСТУ на товар для встановлення відповідності або невідповідності якості товару, поставленого за договором, вимогам ДСТУ.

IV етап. Установлення можливості користування товаром за призначенням у разі, якщо партія поставленого товару відповідної якості або неможливості користування товаром за призначенням у разі, якщо партія поставленого товару невідповідної якості.

Установлення можливості користування товаром за призначенням з переведенням товару до іншого сорту, класу, виду, якщо він не відповідає вимогам нормативно-технічної документації, наприклад, які висувають до певного товару вищого сорту, але його якість відповідає 1 сорту.

Отже, визначення відповідності якісних характеристик товару умовам договору поставки є комплексним процесом, що потребує не лише формального зіставлення показників, а й дотримання методологічно обґрунтованого підходу до дослідження. Провідне значення у цьому процесі має правильне визначення партії товару як об'єкта оцінки, оскільки саме її межі впливають на подальші результати експертного дослідження.

Установлено, що ігнорування ознак однорідності партії або умов її формування може призводити до некоректного узагальнення результатів дослідження та хибних висновків щодо якості товару загалом. У зв'язку із цим особливого значення набуває належне оформлення характеристик партії та умов її поставки.

Не менш важливим є питання обґрунтування розміру вибірки. Репрезентативність відібраних зразків прямо впливає на достовірність результатів дослідження та можливість їх поширення на всю партію товару.

Застосування необґрунтовано малих або вибірково упереджених вибірок знижує доказову цінність висновку експерта та може стати підставою для його оскарження.

Отже, достовірне встановлення відповідності якісних характеристик товару умовам договору можливе лише за умови комплекс-

ного врахування особливостей партії товару, належного відбору репрезентативної вибірки та дотримання принципів об'єктивності, повноти й методичної обґрунтованості дослідження. Саме ці чинники визначають якість висновку експерта та його значення як доказу у вирішенні спорів.

Перелік джерел посилання

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 16.04.2026).
2. Порядок відбору зразків продукції для визначення її якісних показників та форми акта відбору зразків продукції : затв. постанов. КМУ від 31.10.2007 р. № 1280 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.2026).